

การศึกษาความรู้พื้นฐานด้านสุขภาพ ของประชาชนในจังหวัดสมุทรสาคร

สิทธิพร ห่อหริตานนท์*

เกษร อิ่มใจจิตต์* สารี ชატะสุภณ* อำนวย พฤษภาคภูมิ*

สมจิตต จันทรอัมพร** เกษม ศุภวรรณกิจ** ชุศักดิ์ หทัยธรรม***

Abstract : A Study of Thai's Health Literacy in Samutsakhon Province.

Hoharitanon S*, Aimchaijid K*, Chatasupon S*, Preukpakpoom A*,
Chunamporn S**, Supawankit K**, Hathaitham C.***

*Samutsakhon Hospital, **Samutsakhon Provincial Health Office, ***Samutsakhon District Health
Office, Samutsakhon, Thailand.

Reg 7 Med J 1991 ; 10 : 101-112.

A study of basic knowledge among 1,513 persons interviewed concerning health knowledge and practice of people in Samutsakhon province. The subject is primarily dealt with organization of primary health care and the principles of basic knowledge evaluation. The ratio of male to female is 1 : 1.44. The majority of people at the age of 20-39 is 50.2%. The married is 69.1%. Having 1 - 4 children is 51.9%. Fourth-grade education or lower is 67.3%. Employee is 40.8%.

The result of basic knowledge related to primary health care indication above criteria of indiscrepancy of knowledge and practice is 50%. The average of people interviewed and observed is 26.8%. Can be classified as nutrition 35.7%, maternal and child health and family planning 15.8%, immunization 28.6%, local diseases control 40.9%, first aid 58.3%, dental health 25%, environmental health 12.5%, drug and co-operative fund 58.3%, health education, health services, mental health and accident 3.6%

เรื่องย่อ : ได้ทำการศึกษาความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับความรู้ ความเข้าใจ และการปฏิบัติตนด้านสุขภาพของประชาชนในจังหวัดสมุทรสาคร ในเรื่องต่างๆ ที่เป็นองค์ประกอบของงานสาธารณสุขมูลฐาน พร้อมทั้งหาหลักเกณฑ์ประเมินความรู้พื้นฐานดังกล่าว จำนวนผู้ได้รับการสัมภาษณ์ 1,513 คน เป็นเพศชาย:เพศหญิง เท่ากับ 1 : 1.44 ประชาชนส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มอายุ 20-39 ปี ร้อยละ 50.2 เป็นสามีหรือภรรยาของหัวหน้าครอบครัว ลูก และเป็นหัวหน้าครอบครัวร้อยละ 72.7 แต่งงานแล้วร้อยละ 69.1 มีบุตร 1 - 4 คนร้อยละ 51.9 การศึกษาระดับป.4 หรือต่ำกว่าร้อยละ 67.3 อาชีพรับจ้างร้อยละ 40.8 มีรายได้ประมาณไม่ได้ร้อยละ 43.4

ผลของการศึกษาความรู้การปฏิบัติตนเกี่ยวกับสุขภาพ ที่แสดงถึงการขาดความรู้ความเข้าใจหรือปฏิบัติตนผิดหรือไม่ทราบ เกินกว่าเกณฑ์ในการประเมินความรู้การปฏิบัติร้อยละ 50 ของประชาชนที่ได้รับการสัมภาษณ์และสังเกต มีจำนวนเฉลี่ยร้อยละ 26.8 แยกเป็นเรื่องต่างๆ ได้แก่ การโภชนาการ มีความรู้ความเข้าใจหรือปฏิบัติผิดหรือไม่ทราบเกินกว่าเกณฑ์ 50% เท่ากับร้อยละ 35.7 การอนามัยแม่และเด็กและการวางแผนครอบครัวร้อยละ 15.8 การสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรคร้อยละ 28.6 การควบคุมป้องกันโรคประจำถิ่นร้อยละ 40.9 การรักษาพยาบาลเบื้องต้นร้อยละ 58.3 ทันทสาธารณสุขร้อยละ 25 อนามัยสิ่งแวดล้อมร้อยละ 12.5 ยาและกองทุนยาร้อยละ 58.3 และสุขศึกษา บริการสาธารณสุข และอุบัติเหตุ ร้อยละ 3.6

*โรงพยาบาลสมุทรสาคร สมุทรสาคร 74000

**สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสมุทรสาคร สมุทรสาคร 74000

***สำนักงานสาธารณสุขอำเภอเมืองสมุทรสาคร สมุทรสาคร 74000

บทนำ

กว่า 10 ปี ที่กระทรวงสาธารณสุข ดำเนินการพัฒนาสุขภาพประชาชน โดยใช้การสาธารณสุขมูลฐาน ในขณะที่กระทรวงศึกษาธิการ ก็ได้ดำเนินการแก้ไขปัญหาการไม่รู้หนังสือของประชาชนอย่างต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน แต่ยังคงพบว่าปัญหาสุขภาพของประชาชนยังมีอยู่ค่อนข้างสูงและอัตราการรู้หนังสือของประชาชนเพิ่มขึ้นค่อนข้างน้อย ซึ่งอัตราการไม่รู้หนังสือน้อยนี้มีผลถึงสุขภาพด้วย เนื่องจาก การไม่รู้หนังสือเป็นอุปสรรคสำคัญ ทำให้คนไม่อาจรับรู้เรื่อง การป้องกันโรคและการส่งเสริมสุขภาพที่กระทรวงสาธารณสุข เผยแพร่ประชาสัมพันธ์สู่ชุมชนได้อย่างเต็มที่ ส่วนการมีความรู้เรื่องสุขภาพ ก็จะช่วยให้เกิดพฤติกรรมสุขภาพได้เร็วขึ้น คณะผู้ศึกษาวิจัยจึงสงสัยว่า ประชาชนในเขตพื้นที่ต่าง ๆ ที่ดำเนินงานสาธารณสุขมูลฐานในจังหวัดสมุทรสาคร จะมีความรู้พื้นฐานและการปฏิบัติด้านสุขภาพในเรื่องต่าง ๆ ไม่น้อยกว่า 10 เรื่อง ที่เป็นองค์ประกอบของงานสาธารณสุขมูลฐานมากนักน้อยแตกต่างกันในระดับใดบ้าง ซึ่งการศึกษาครั้งนี้ กระทำพร้อม ๆ กับการศึกษาในจังหวัดนครราชสีมา กาฬสินธุ์ สระบุรี และพัทลุง ผลการศึกษาจะช่วยเป็นแนวทาง ในการวางแผนโครงการและประเมินผลการดำเนินงานสาธารณสุขมูลฐานต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาความรู้พื้นฐาน เกี่ยวกับความรู้ ความเข้าใจและการปฏิบัติด้านสุขภาพของประชาชน ในจังหวัดสมุทรสาคร เกี่ยวกับงานสาธารณสุขมูลฐานในเรื่อง การโภชนาการ อนามัยแม่และเด็กและการวางแผนครอบครัว การสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค การป้องกันและควบคุมโรค ที่มีอยู่ในท้องถิ่น การรักษาพยาบาลเบื้องต้น การส่งเสริมสุขภาพในช่องปาก การส่งเสริมอนามัยสิ่งแวดล้อม กองทุนยา สุขศึกษา ระบบบริการสาธารณสุข สุขภาพจิต และการป้องกันอุบัติเหตุ

2. เพื่อหาเครื่องมือและหลักเกณฑ์ ประเมินความรู้พื้นฐานและการปฏิบัติด้านสุขภาพของประชาชนในเรื่องต่าง ๆ 10 เรื่อง เกี่ยวกับการสาธารณสุขมูลฐาน ซึ่งระบุไว้ในข้อ 1

วัสดุและวิธีการ

1. กลุ่มตัวอย่าง

เป็นประชาชนในเขตจังหวัดสมุทรสาคร ที่มีอายุ 15 - 60 ปี และไม่ได้กำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษาใด ๆ อาศัยอยู่ในเขตชนบทนอกเขตสุขภาพบาล สุ่มตัวอย่างเลือก 2 อำเภอ ๆ ละ 2 ตำบล ๆ ละ 2 หมู่บ้าน รวม 8 หมู่บ้าน ในแต่ละหมู่บ้าน จะสัมภาษณ์และสังเกตประชาชน จำนวนร้อยละ 50 - 75 ของหลังคาเรือนที่มีมากกว่า 150 และน้อยกว่า 150 หลังคาเรือนตามลำดับ (multistage cluster random sampling)

ขณะเดียวกัน ได้มีการดำเนินการศึกษาพร้อม ๆ กันที่ จังหวัดนครราชสีมา กาฬสินธุ์ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สระบุรี ในภาคกลาง และพัทลุง ในภาคใต้ จำนวน 16, 12, 8 และ 8 หมู่บ้าน ตามลำดับ สุ่มเลือกได้ประชาชนจำนวน 1849, 1824, 1253 และ 1583 คน ตามลำดับ

2. เครื่องมือประเมินผล

ได้ประเมินผลความรู้พื้นฐานด้านสุขภาพ เป็น 2 ระดับ ตามแบบของ Bloom¹ โดย Bloom ได้แบ่งวัตถุประสงค์การเรียนรู้เป็น 6 ระดับ คือ ความรู้ ความเข้าใจ การประยุกต์ใช้ การวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินผล สำหรับวัตถุประสงค์ในการศึกษาครั้งนี้ เพื่อหาความรู้พื้นฐานด้านสุขภาพของประชาชนไทยในเขตชนบท โดยเฉพาะ 2 เรื่อง คือ ความรู้และความเข้าใจ โดยใช้คำถามให้เหมาะกับประชาชน ซึ่งมีความรู้ การศึกษา ไม่สูงมากนัก แบบสอบถามที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย 2 ส่วน ส่วนแรก มี 8 คำถาม เป็นคำถามทั่วไปเกี่ยวกับ เพศ อายุ อาชีพ การศึกษา ความสัมพันธ์กับหัวหน้าครอบครัว ภาวะการสมรส จำนวนบุตร ในครอบครัว และรายได้ ส่วนที่ 2 มี 157 คำถาม เพื่อวัดความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการสาธารณสุขมูลฐาน ซึ่งประกอบด้วย การโภชนาการ 14 คำถาม อนามัยแม่และเด็ก และการวางแผนครอบครัว 19 คำถาม การสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค 14 คำถาม การควบคุมและป้องกันโรคประจำท้องถิ่น 22 คำถาม การรักษาพยาบาลเบื้องต้น 12 คำถาม ทันตสาธารณสุข 12 คำถาม อนามัยสิ่งแวดล้อม 24 คำถาม ยาและกองทุนยา 12 คำถาม และสุขศึกษา สถานบริการสาธารณสุข สุขภาพจิต และการป้องกันอุบัติเหตุ 28 คำถาม

แบบสอบถามได้ตรวจความเที่ยงตรงและเชื่อถือได้ โดยเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ประกอบด้วย แพทย์ ทันตแพทย์ เภสัชกร พยาบาล และนักวิชาการสาธารณสุข ที่มีส่วนร่วม ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ พร้อม ๆ กันกับการศึกษาวิจัย ที่จังหวัดนครราชสีมา กาฬสินธุ์ สระบุรี และพัทลุง ซึ่งได้ ร่วมกันสร้างและแก้ไขแบบสอบถาม นอกจากนั้นยังได้ไป ทดสอบสอบถามประชาชนที่อยู่ในหมู่บ้านอื่นมาก่อนหน้านี้ แล้ว รวมทั้งข้ามระหว่างจังหวัดที่ร่วมศึกษาด้วยกัน และได้ ปรับปรุงแก้ไขใหม่ คงเหลือ 157 คำถาม ที่เที่ยงตรงและ เชื่อถือได้

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

กระทำโดยคณะนักวิจัย และเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ซึ่ง ได้รับการฝึกอบรมวิธีการสัมภาษณ์และสังเกต มาก่อนแล้ว

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้สถิติเชิงพรรณนา หาค่าเป็น ร้อยละ และ ค่าเฉลี่ย

ผลการศึกษา

ส่วนที่ 1

ประชาชนที่ได้รับการสัมภาษณ์ในจังหวัดสมุทรสาคร ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน 2530 ถึงมีนาคม 2531 มีจำนวน ทั้งสิ้น 1513 คน คิดเป็นร้อยละ 18.86 ของจำนวนที่ได้รับการ สัมภาษณ์ทั้งหมด 5 จังหวัด 8022 คน

1. เพศ เป็นเพศชายร้อยละ 40.9 หญิงร้อยละ 59.1 ใกล้เคียงกับจังหวัดอื่น (โดยเป็นเพศหญิงร้อยละ 61.5, 56.5 58.8, 55.9 ในจังหวัดนครราชสีมา กาฬสินธุ์ สระบุรี และ พัทลุง ตามลำดับ) (ตารางที่ 1 และรูปที่ 1)

2. อายุ กลุ่มอายุ 20 - 29 ปีจำนวนร้อยละ 27.23 รองลงไปคือ 30 - 39 ปีร้อยละ 22.94 ใกล้เคียงกับค่าเฉลี่ย ของทั้ง 5 จังหวัด (ตารางที่ 2 และรูปที่ 2)

3. ความสัมพันธ์กับหัวหน้าครอบครัว ส่วนใหญ่ เป็นสามีหรือภรรยาร้อยละ 27.75 รองลงไปคือเป็นลูกร้อยละ 23.93 ญาติร้อยละ 22.4 และเป็นหัวหน้าครอบครัวเอง ร้อยละ 22.01 พ่อและแม่เพียงร้อยละ 3.9 ต่างจากค่าเฉลี่ย ของทั้ง 5 จังหวัด ที่ส่วนใหญ่เป็นพ่อและแม่ ถึงร้อยละ 45.4 (ตารางที่ 3 และรูปที่ 3)

4. ภาวะสมรส ส่วนใหญ่แต่งงานแล้วร้อยละ 69.13 เช่นเดียวกับอีก 4 จังหวัด (68-83.4%) ไม่แต่งงานร้อยละ

25.1 หม้าย หย่า แยก ร้อยละ 5.75 (ตารางที่ 4 และรูปที่ 4)
5. จำนวนบุตรมีชีวิตในครอบครัว ส่วนใหญ่มี 1 - 2 คนร้อยละ 30.07 (ใกล้เคียงกันทั้ง 5 จว.) (28.99 - 36.9%) ไม่มีบุตรร้อยละ 29.74 บุตร 3 - 4 คนร้อยละ 21.88 ลูก 5 - 6 คนร้อยละ 11.1 และตั้งแต่ 7 คนขึ้นไปร้อยละ 7.21 (ตารางที่ 5 และรูปที่ 5)

6. การศึกษา ส่วนใหญ่ จบ ป.4 หรือเทียบเท่าร้อยละ 46.86 รองลงไปคือ ต่ำกว่า ป.4 ป.6หรือเทียบเท่า สูงกว่า ม.ปลาย มัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย เท่ากับ ร้อยละ 20.49, 13.48, 7.47, 6.81 และ 4.89 ตามลำดับ (ตารางที่ 6 และรูปที่ 6)

7. อาชีพ ส่วนใหญ่เป็นลูกจ้างร้อยละ 40.85 ขาวนา ร้อยละ 26.8 ค้าขายร้อยละ 18.77 ข้าราชการหรือรัฐวิสาหกิจ ร้อยละ 7.14 และไม่ได้ทำงานอะไรร้อยละ 6.41 ต่างจาก ค่าเฉลี่ยทั้ง 5 จังหวัด ซึ่งส่วนใหญ่อาชีพขานร้อยละ 72.6 รองลงไปเป็นรับจ้างร้อยละ 13.25 (ตารางที่ 7 และรูปที่ 7)

8. รายได้ต่อปี ไม่สามารถประเมินได้ร้อยละ 43.42 มากกว่า 10000 บาทร้อยละ 30.8 ไม่มีรายได้ร้อยละ 4.17 ส่วนค่าเฉลี่ยทั้ง 5 จังหวัด ส่วนใหญ่รายได้มากกว่า 10000 บาทร้อยละ 38.56 รองไปรายได้ 3000-5000 บาทร้อยละ 14.7 และไม่มีรายได้ร้อยละ 2.02 (ตารางที่ 8 และรูปที่ 8)

ส่วนที่ 2

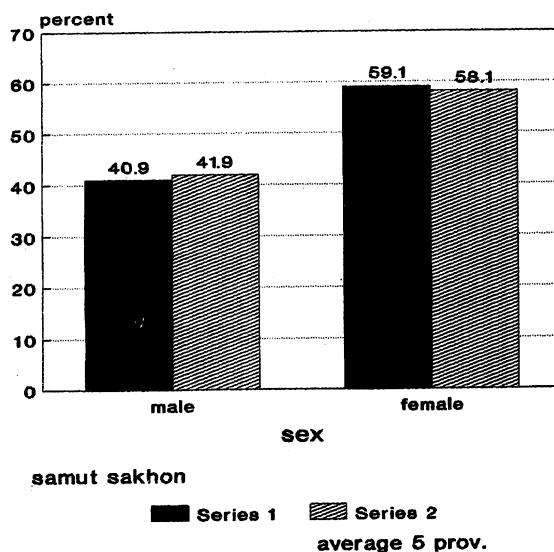
ในด้านความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการสาธารณสุขมูลฐาน พบว่า ประชาชนในจังหวัดสมุทรสาคร มีความรู้และการ ปฏิบัติตนด้านสุขภาพ ที่ไม่ถูกต้อง หรือไม่ทราบมากกว่า ร้อยละ 50 ขึ้นไป ซึ่งใช้เป็นเกณฑ์ในการประเมินความรู้ ความเข้าใจและการปฏิบัติ จากจำนวนที่ได้รับการสัมภาษณ์ ในแต่ละข้อ มีจำนวนถึง 42 ข้อ จากทั้งหมด 157 ข้อ คิดเป็น ร้อยละ 26.75 แยกเป็นเรื่องทางโภชนาการ 5 ข้อจาก 14 ข้อ (35.7%) อนามัยแม่และเด็ก 3 ข้อจาก 19 ข้อ(15.8%) การ สร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค 4 ข้อจาก 14 ข้อ(28.6%) การควบคุม ป้องกันโรคประจำถิ่น 9 ข้อจาก 22 ข้อ(40.9%)ซึ่งเป็นเรื่อง เกี่ยวกับพยาธิถึง 8 ข้อ การรักษาพยาบาลเบื้องต้น 7 ข้อ จาก 12 ข้อ(58.3%) ทันตสาธารณสุข 3 ข้อจาก 12 ข้อ(25%) อนามัยสิ่งแวดล้อม 3 ข้อจาก 24 ข้อ(12.5%) กองทุนยา 7 ข้อ จาก 12 ข้อ(58.3%) และสุขภาพ บริการสาธารณสุข สุขภาพ

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนและร้อยละ ของเพศ ของ
ประชาชนจังหวัดสมุทรสาครที่ได้รับการ
สัมภาษณ์ ศึกษาความรู้พื้นฐานด้านสุขภาพ

เพศ	จำนวน	ร้อยละ
ชาย	619	40.91
หญิง	814	59.09
รวม	1513	100.00

PERCENTAGE OF SEX SAMUT SAKHON VS AVG.5 PROV.

- 5.1 -

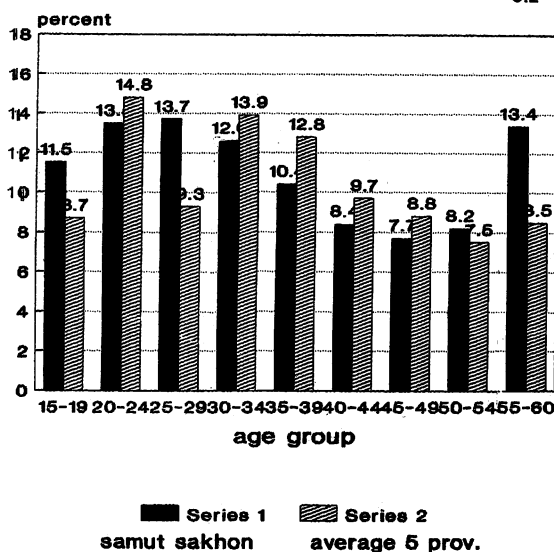
รูปที่ 1 เปรียบเทียบร้อยละของเพศ ของประชาชน
จังหวัดสมุทรสาครที่ทำการศึกษากับค่าเฉลี่ย
ของ 5 จังหวัดที่ทำการศึกษาร่วมกัน

ตารางที่ 2 แสดงจำนวนและร้อยละ ของอายุ ของ
ประชาชนจังหวัดสมุทรสาคร ที่ได้รับการ
สัมภาษณ์ ศึกษาความรู้พื้นฐานด้านสุขภาพ

กลุ่มอายุ (ปี)	จำนวน	ร้อยละ
15 - 19	174	11.50
20 - 24	205	13.55
25 - 29	207	13.68
30 - 34	190	12.56
35 - 39	157	10.38
40 - 44	127	8.39
45 - 49	117	7.73
50 - 54	124	8.19
55 - 60	202	13.35
รวม	1513	100.00

PERCENT. OF AGE GR. SAMUT SAKHON VS AVG 5 PROV

- 5.2 -

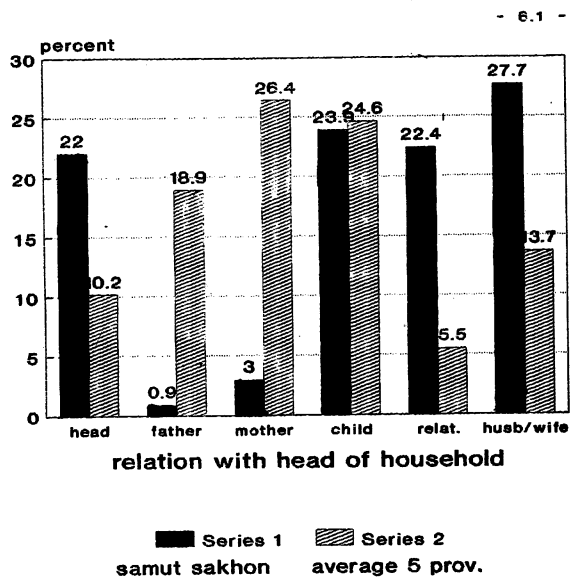

รูปที่ 2 เปรียบเทียบร้อยละของอายุ

ตารางที่ 3 แสดงจำนวนและร้อยละ ของประชาชน จังหวัดสมุทรสาคร ที่ได้รับการสัมภาษณ์ ศึกษาความรู้พื้นฐานด้านสุขภาพ ที่สัมพันธ์ กับหัวหน้าครอบครัว

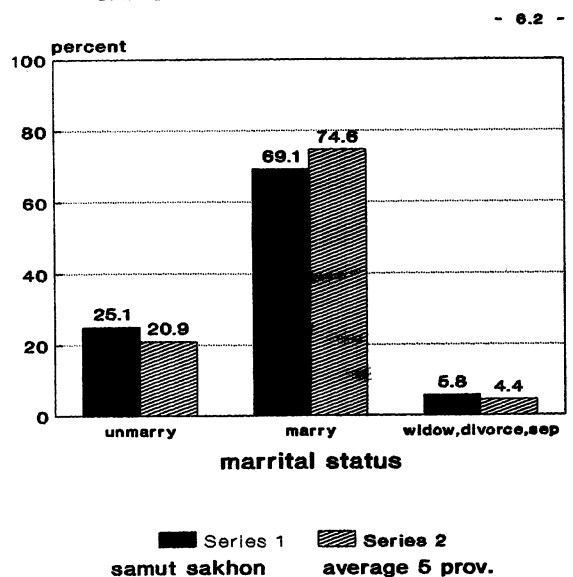
ความสัมพันธ์กับหัวหน้า ๑	จำนวน	ร้อยละ
สามี หรือ ภรรยา	420	27.75
ลูก	362	23.93
ญาติ	339	22.41
หัวหน้าครอบครัว	333	22.01
แม่	45	2.97
พ่อ	14	0.93
ปู่ย่า หรือตายาย	-	-
รวม	1513	100.00

PERCENT OF RELATION SAMUT SAKHON VS AVG.5 PROV.

รูปที่ 3 เปรียบเทียบร้อยละของความสัมพันธ์กับหัวหน้าครอบครัว

PERCENT. MARRITUS SAMUT SAKHON VS AVG.5 PROV.

รูปที่ 4 เปรียบเทียบร้อยละของภาวะสมรส

ตารางที่ 4 แสดงจำนวนและร้อยละ ของภาวะสมรส ของประชาชนจังหวัดสมุทรสาคร ที่ได้รับการสัมภาษณ์ ศึกษาความรู้พื้นฐานด้านสุขภาพ

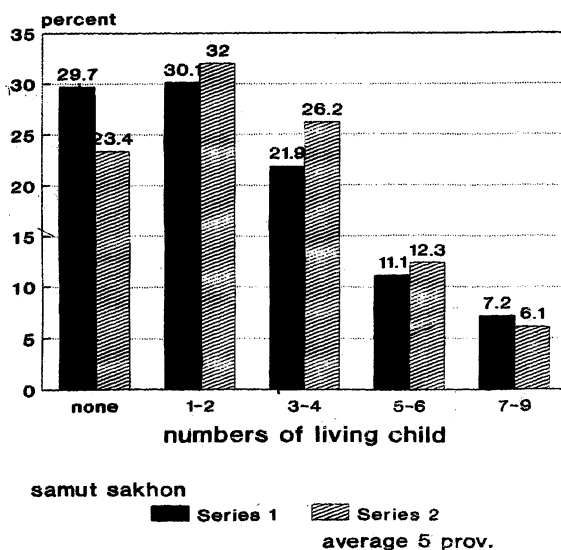
ภาวะสมรส	จำนวน	ร้อยละ
แต่งงาน	1046	69.13
โสด	380	25.12
หม้าย หย่า แยก	87	5.75
รวม	1513	100.00

ตารางที่ 5 แสดงจำนวนและร้อยละ ของจำนวนบุตร
มีชีวิต ของประชาชนจังหวัดสมุทรสาคร
ที่ได้รับการสัมภาษณ์ ศึกษาความรู้พื้นฐาน
ด้านสุขภาพ

จำนวนบุตรมีชีวิต (คน)	จำนวน	ร้อยละ
ไม่มีบุตร	450	29.74
1 - 2	455	30.07
3 - 4	331	21.88
5 - 6	168	11.10
7 - 9	109	7.21
รวม	1513	100.00

PERCENT. LIVE CHILD SAMUT SAKHON VS AVG.5 PROV.

- 7.1 -

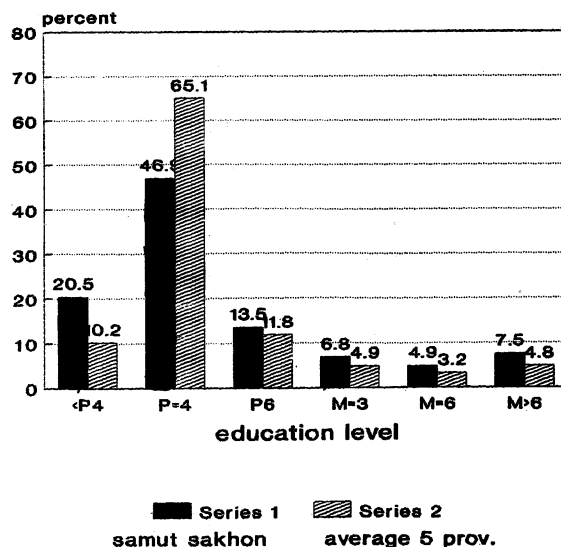
รูปที่ 5 เปรียบเทียบร้อยละของจำนวนบุตรมีชีวิตใน
ครอบครัว

ตารางที่ 6 แสดงจำนวนและร้อยละ ของการศึกษา
ของประชาชนจังหวัดสมุทรสาคร ที่ได้รับ
การสัมภาษณ์ ศึกษาความรู้พื้นฐานด้าน
สุขภาพ

ระดับการศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
จบ ป.4 หรือเทียบเท่า	709	46.86
ต่ำกว่า ป.4 หรือไม่ได้เรียน	310	20.49
จบ ป.6 หรือเทียบเท่า	204	13.48
จบสูงกว่า ม.ปลายหรือเทียบเท่า	113	7.47
จบมัธยมต้นหรือเทียบเท่า	103	6.81
จบมัธยมปลายหรือเทียบเท่า	74	4.89
รวม	1513	100.00

PERCENT. EDUCATION SAMUT SAKHON VS AVG.5 PROV.

- 7.2 -

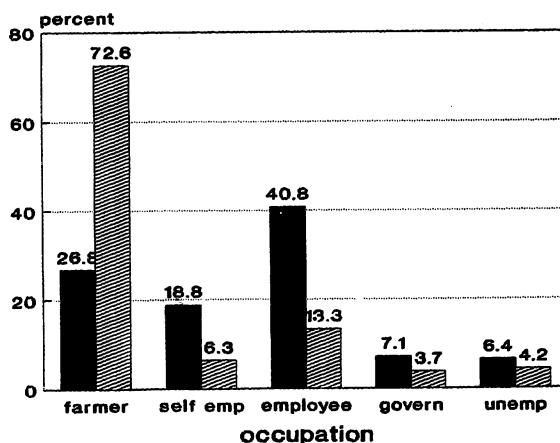
รูปที่ 6 เปรียบเทียบร้อยละของระดับการศึกษา

ตารางที่ 7 แสดงจำนวนและร้อยละ ของอาชีพ ของประชาชนจังหวัดสมุทรสาคร ที่ได้รับการสัมภาษณ์ ศึกษาความรู้พื้นฐานด้านสุขภาพ

กลุ่มอาชีพ	จำนวน	ร้อยละ
รับจ้าง	618	40.85
ชาวนา	406	26.83
ค้าขายหรือประกอบกิจการส่วนตัว	284	18.77
รับราชการหรือรัฐวิสาหกิจ	108	7.14
ไม่ได้ทำงาน	97	6.41
รวม	1513	100.00

PERCENT. OCCUPATION SAMUT SAKHON VS AVG.5 PROV.

- 8.1 -

samut sakhon

Series 1 Series 2
average 5 prov.

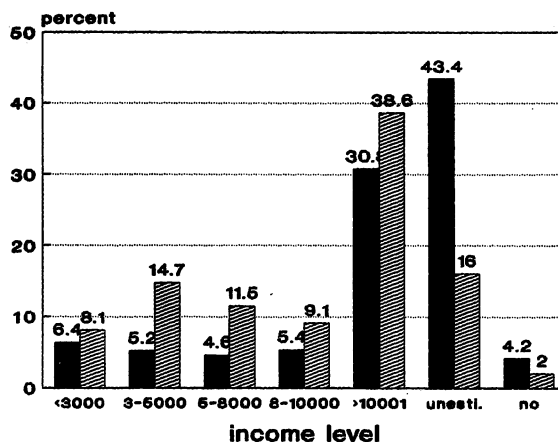
รูปที่ 7 เปรียบเทียบร้อยละของอาชีพ

ตารางที่ 8 แสดงจำนวนและร้อยละ ของรายได้ต่อปี ของประชาชนจังหวัดสมุทรสาคร ที่ได้รับการสัมภาษณ์ ศึกษาความรู้พื้นฐานด้านสุขภาพ

รายได้ต่อปี (บาท)	จำนวน	ร้อยละ
ประมาณไม่ได้	657	43.42
10001 ขึ้นไป	466	30.80
ต่ำกว่า 3000	97	6.41
8001 - 10000	82	5.42
3001 - 5000	79	5.22
5001 - 8000	69	4.56
ไม่มีรายได้	63	4.17
รวม	1513	100.00

PERCENT. OF INCOME SAMUT SAKHON VS AVG.5 PROV.

- 8.2 -

samut sakhon

Series 1 Series 2
average 5 prov.

รูปที่ 8 เปรียบเทียบร้อยละของรายได้ต่อปี

จิต และการป้องกันอุบัติเหตุ 1 ข้อจาก 28 ข้อ(3.6%) ในขณะที่
ความรู้และการปฏิบัติด้านสุขภาพของค่าเฉลี่ยทั้ง 5 จังหวัด
ที่ศึกษาครั้งนี้ ที่ตอบไม่ถูกต้องหรือไม่ทราบเกินร้อยละ 50

จำนวน 34 ข้อ ใน 157 ข้อ คิดเป็นร้อยละ 21.7 (ตารางที่ 9
และรูปที่ 9-10)

ตารางที่ 9 แสดงร้อยละของประชาชนมีความรู้ความเข้าใจ ไม่ถูกต้องหรือไม่ทราบในจังหวัดสมุทรสาคร และ
ค่าเฉลี่ยรวม 5 จังหวัดที่มีการศึกษาพร้อมกัน

ความรู้พื้นฐานด้านต่าง ๆ	ตอบ ไม่ถูกต้อง หรือไม่ทราบ	
	สมุทรสาคร (%)	เฉลี่ย 5 จังหวัด (%)
1. โภชนาการ		
1.1 น้ำหนักทารกเกิดใหม่	59.88*	44.04
1.2 อายุทารกที่เหมาะสมในการเริ่มให้อาหารเสริมประเภท ข้าว กล้วยบด	76.14*	60.33**
1.3 วิธีการชားข้าวที่ถูกต้อง	71.04*	55.45**
1.4 อาหารที่ทำให้เด็กมีสติปัญญาดี	52.79*	29.97
1.5 อาหารที่ช่วยป้องกันโรค	53.74*	40.53
1.6 วิธีล้างยาฆ่าแมลงออกจากพืชผักผลไม้	46.55	50.96**
2. การอนามัยแม่และเด็กและวางแผนครอบครัว		
2.1 เวลาที่ควรไปฝากครรภ์ครั้งแรก	82.61*	76.89**
2.2 วิธีการล้างขูดนมที่ถูกวิธี	68.74*	73.69**
2.3 วิธีปฏิบัติไม่ให้ลูกเป็นฝ้าหลังดูดนม	53.21*	56.91**
2.4 วิธีปฏิบัติที่ถูกเพื่อไม่ให้ลูกท้องอืดหลังดูดนม	44.68	51.15**
3. การสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค		
3.1 จำนวนครั้งของวัคซีน DPT,OPV ป้องกันโรค	81.10*	81.32**
3.2 อายุของเด็กที่เริ่มได้รับวัคซีน DPT,OPV	75.58*	71.13**
3.3 อายุของเด็กที่เริ่มได้รับวัคซีนวันโรค	59.62*	57.10**
3.4 อาการโรคแทรกซ้อนในเด็กออกหัด	57.56*	62.02**
4. การควบคุมป้องกันโรคประจำถิ่น		
4.1 อาการของโรคอุจจาระร่วง	53.2 *	13.50
4.2 วิธีป้องกันโรคอุจจาระร่วง	34.96	58.24**
4.3 สาเหตุของโรคพยาธิไส้เมาไส้เดือน	50.03*	31.64
4.4 สาเหตุของโรคพยาธิปากขอ	86.72*	72.74**
4.5 การป้องกันโรคพยาธิไส้เมาไส้เดือน	53.47*	37.00
4.6 วิธีการป้องกันโรคพยาธิปากขอ	74.75*	70.35**
4.7 การป้องกันโรคพยาธิใบไม้ในตับ ตืด ตัวจี๊ด	52.81*	34.76

ความรู้พื้นฐานด้านต่าง ๆ	ตอบ ไม่ถูกต้อง หรือ ไม่ทราบ	
	สมุทรสาคร (%)	เจดีย์ 5 จังหวัด (%)
4.8 โรคอาการเกิดจากพยาธิใบไม้ตับ ตืด ตัวจืด	73.30*	53.50**
4.9 โรคอาการเกิดจากพยาธิไส้ไม้ไส้เดือน	78.92*	65.08**
4.10 โรคอาการเกิดจากพยาธิปากขอ	80.44*	67.81**
5. การรักษาพยาบาลเบื้องต้น		
5.1 วิธีช่วยคนถูกไฟไหม้น้ำร้อนลวกเล็กน้อย	83.40*	87.15**
5.2 วิธีช่วยคนกินยาฆ่าแมลงที่หายใจลำบาก	71.71*	71.77**
5.3 วิธีทำแผลสุนัขกัดให้ปลอดภัยจากเชื้อโรคสุนัขบ้า	69.20*	66.35**
5.4 วิธีช่วยเด็กที่กำลังชักให้พ้นจากอันตราย	63.91*	70.55**
5.5 วิธีช่วยผู้ป่วยหมดสติจากการจมน้ำ	63.12*	64.84**
5.6 วิธีช่วยผู้ป่วยกระดูกหักซึ่งช่วยชีวิตลดความพิการ	58.1 *	57.74**
5.7 วิธีปฏิบัติที่ไม่เสี่ยงเป็นโรคพิษสุนัขบ้าเมื่อสุนัขกัด	55.78*	60.86**
6. ทันทสาธารณสุข		
6.1 โรคแทรกที่เกิดจากฟันผุที่ไม่ได้รับการรักษา	72.04*	75.77**
6.2 เวลาที่เหมาะสมในการแปรงฟันเพื่อป้องกันฟันผุ	63.39*	62.92**
6.3 ประโยชน์ของการขูดหินปูน	56.05*	64.77**
7. อนามัยสิ่งแวดล้อม		
7.1 ระยะห่างระหว่างบ่อน้ำดื่มกับส้วมหรือแหล่งน้ำทิ้งที่สามารถป้องกันไม่ให้เชื้อโรคซึมถึงบ่อน้ำดื่ม	76.21*	76.54**
7.2 ปริมาณน้ำดื่มที่เก็บไว้ดื่มกินตลอดปีต่อหลังคาเรือน	71.38*	57.96**
7.3 วิธีกำจัดน้ำทิ้งหรือน้ำโสโครก	65.83*	61.37**
8. กองทุนยา		
8.1 วิธีการช่วยเหลือเด็กไม่สบายเมื่อไม่มียาเด็ก	71.91*	65.67**
8.2 ประโยชน์ต่างกันจากชื่อยากองทุนยาและร้านค้า	70.72*	50.94**
8.3 กรรมการฝ่ายต่าง ๆ ในกองทุนยา	65.57*	45.25
8.4 ยาที่ควรมีจำหน่ายที่กองทุนยา	61.86*	52.39**
8.5 หน้าที่สมาชิกกองทุนยาหมู่บ้าน	59.02*	36.51
8.6 สาเหตุทำให้กองทุนยาล้มหรือตั้งไม่ได้	57.57*	34.29
8.7 บุคคลที่ถ่ายทอดความรู้การทำงานเป็นกลุ่ม	54.92*	30.33

ตอบไม่ถูกต้อง หรือไม่ทราบ

ความรู้พื้นฐานด้านต่าง ๆ

สมุทรสาคร (%) เฉลี่ย 5 จังหวัด (%)

9. สุขศึกษา บริการสาธารณสุข สุขภาพจิต อุบัติภัย

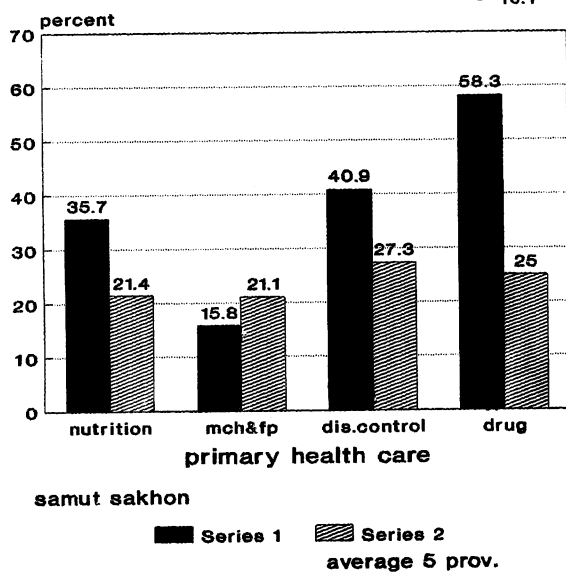
9.1 แหล่งให้ความรู้เรื่องการจราจรและการป้องกัน	53.60*	37.44
9.2 การเดินทางที่ปลอดภัย	44.02	54.74**

หมายเหตุ : * มากกว่าร้อยละ 50 ในจังหวัดสมุทรสาคร

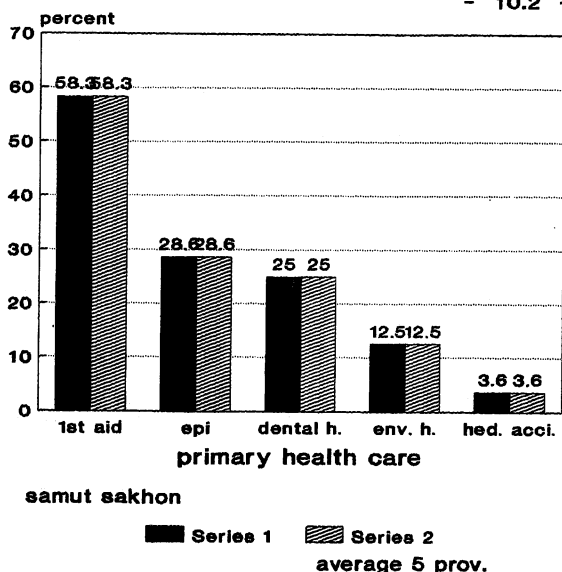
** มากกว่าร้อยละ 50 ในค่าเฉลี่ยของ 5 จังหวัดที่มีการศึกษาพร้อมกัน

PERCENT OF WRONG HEALTH LITERACY
SAMUT SAKHON VS AVERAGE 5 PROVINCE

- 10.1 -

PERCENT OF WRONG HEALTH LITERACY (%)
SAMUT SAKHON VS AVERAGE 5 PROVINCE

- 10.2 -

รูปที่ 9 เปรียบเทียบร้อยละของความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการสาธารณสุขมูลฐาน

รูปที่ 10 เปรียบเทียบร้อยละของความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการสาธารณสุขมูลฐาน (ต่อ)

วิจารณ์

การศึกษาความรู้พื้นฐานด้านสุขภาพของประชาชนทั่วไป โดยการสัมภาษณ์และสังเกต จำนวนแบบสอบถามมีกว่า 157 ข้อ เนื้อหาสาระในแบบสัมภาษณ์มีมาก ต้องใช้ระยะเวลาในการสัมภาษณ์ค่อนข้างนาน ทำให้ผู้ได้รับการสัมภาษณ์บางคนอาจจะเบื่อหน่ายในการตอบและไม่มีเวลาพอ

คณะผู้วิจัยและผู้สัมภาษณ์ ได้พยายามอธิบายชี้แจงวัตถุประสงค์ ผลประโยชน์ที่จะได้รับในการพัฒนาสุขภาพต่อไป และยังได้อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน(อสม) และผู้สื่อข่าวสาธารณสุข(ผสส) ช่วยพาไปและแนะนำเสริมด้วยในบางแห่ง ทำให้สามารถสัมภาษณ์จนแล้วเสร็จได้ กระนั้นก็ยังมีความจำเป็นต้องสัมภาษณ์ต่อครั้งที่ 2 ในวันต่อ ๆ มา

คณะผู้วิจัยทั้ง 5 จังหวัด ได้ประชุมปรึกษาหารือกัน ตลอดจนเชิญผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องมาให้ข้อคิดเห็น สรุปให้ถือค่าเฉลี่ยของทั้ง 5 จังหวัด เป็นเกณฑ์ตัดสินความรู้ความเข้าใจและการปฏิบัติด้านสุขภาพ เนื่องจากผลการศึกษาค่ากระจายกันไป นอกจากบางเรื่องหรือบางท้องถิ่นมีปัญหาสาธารณสุข หรือได้รับการพัฒนาสาธารณสุขแตกต่างกัน จึงมีค่าแตกต่างออกไป

ผู้รับการศึกษาในจังหวัดสมุทรสาคร ส่วนใหญ่มีการศึกษาประถมศึกษาปีที่ 4 หรือต่ำกว่า อาชีพส่วนใหญ่รับจ้าง ในขณะที่อีก 4 จังหวัดส่วนใหญ่เป็นชาวนา รายได้ส่วนใหญ่ประเมินไม่ได้ รองไปจึงมีรายได้มากกว่า 10000 บาท ส่วนค่าเฉลี่ย 5 จังหวัดมีรายได้ส่วนใหญ่มากกว่า 10000 บาท กลุ่มอายุที่พบมากอายุ 20 - 29 ปี ในขณะที่ค่าเฉลี่ย 5 จังหวัดอายุที่พบมาก คือ 30 - 39 ปี ดังนั้นการมีอายุ อาชีพ การศึกษา จำนวนลูกในครอบครัว รายได้ และการได้รับการบริการจากเจ้าหน้าที่สาธารณสุขที่แตกต่างกัน อาจทำให้มีความรู้และการปฏิบัติตนด้านสุขภาพแตกต่างกันได้

ความรู้พื้นฐานด้านสุขภาพ ในเรื่องโภชนาการ จังหวัดสมุทรสาคร รู้ไม่ถูกต้องหรือไม่ทราบ มากกว่าเกณฑ์ 50% ถึง 5 เรื่อง โดยเฉพาะเรื่องอายุทารกที่เหมาะสมในการให้อาหารเสริม ประเภทข้าว กล้วยบด รู้ผิดถึงร้อยละ 76.1 และน้ำหนักทารกแรกเกิดร้อยละ 59.9 ส่วนค่าเฉลี่ยของทั้งหมดสูงกว่าสมุทรสาคร มีเพียงเรื่องเดียว คือวิธีล้างยาฆ่าแมลงออกจากพืชผักผลไม้ ในเรื่องเกี่ยวกับเรื่องอนามัยแม่และเด็ก ประชาชนส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเวลาที่ควรไปฝากครรภ์ครั้งแรกสูงถึงร้อยละ 82.6 สูงกว่าค่าเฉลี่ย 5 จังหวัด ซึ่งไม่ถูกต้องร้อยละ 76.9 และวิธีการล้างขูดนมที่ถูกวิธีถึง 68.7% ซึ่งอาจจะส่งผลทำให้แม่ปฏิบัติตนไม่ถูกต้องดูแลเลี้ยงดูลูกไม่เหมาะสม เกี่ยวกับการควบคุมป้องกันโรคประจำถิ่น ถึงแม้โรคอุจจาระร่วงจะเป็นโรคประจำถิ่น แต่กลับปรากฏว่า ยังขาดความรู้เกี่ยวกับอาการของโรคอุจจาระร่วงถึงร้อยละ 53.2 ในขณะที่ส่วนใหญ่ค่าเฉลี่ยทั้งหมด 5 จังหวัดเพียงร้อยละ 13.5 แต่จังหวัดสมุทรสาครกลับรู้วิธีป้องกันอุจจาระร่วงได้ดีกว่า คือรู้ผิดร้อยละ 34.96 ในขณะที่ค่าเฉลี่ยส่วนใหญ่ร้อยละ 58.2 และสมุทรสาครขาดความรู้เรื่อง สาเหตุของโรคหรืออาการและการป้องกันโรคพยาธิต่าง ๆ สูงร้อยละ 50 - 86.7 สูงกว่าค่าเฉลี่ยทั้งหมดทุกข้อ

อาจเนื่องจากไม่ใช่โรคที่เป็นปัญหาในจังหวัด จึงไม่ทราบกันมาก ในขณะที่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับยาและกองทุนยา ในสมุทรสาคร ขาดเกินกว่า 50% ถึงร้อยละ 58.3 ค่าเฉลี่ย 5 จังหวัดเพียงร้อยละ 25 อาจเนื่องจากสภาพแวดล้อม การคมนาคม ที่ติดต่อไปมาได้สะดวก กองทุนยาในจังหวัดไม่ประสบความสำเร็จมากนัก ประชาชนจึงยังขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องนี้มากกว่าจังหวัดอื่น ๆ ที่ศึกษา ที่มีการดำเนินการและประสบความสำเร็จในเรื่องนี้มากพอสมควร ส่วนเรื่องเกี่ยวกับการรักษาพยาบาลเบื้องต้น การสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค ทันตสาธารณสุข อนามัยสิ่งแวดล้อม และสุขศึกษา บริการสาธารณสุข สุขภาพจิต อุบัติภัย เข้าใจไม่ถูกหรือไม่ทราบเกิน 50% ในจังหวัดสมุทรสาคร และค่าเฉลี่ยทั้ง 5 จังหวัด ไม่แตกต่างกัน เท่ากับ ร้อยละ 58.3, 28.6, 25.0, 12.5 และ 3.6 ตามลำดับ ซึ่งก็จะต้องเน้นแก้ไขเรื่องการรักษาพยาบาลเบื้องต้นมากกว่าเรื่องอื่น เนื่องจากเป็นเรื่องที่มีความสำคัญในชีวิตประจำวันของประชาชน ควรหาแนวทางให้ความรู้และสร้างพฤติกรรมอนามัยของประชาชนในทางที่ถูกต้องต่อไป

สรุป

การศึกษาความรู้พื้นฐานด้านสุขภาพของประชาชน ในจังหวัดสมุทรสาคร จำนวน 1513 คน มีหญิงมากกว่าชาย เท่ากับ 1.44 : 1 ประชาชนส่วนใหญ่ อยู่ในกลุ่มอายุ 20-39 ปี ร้อยละ 50.17 เป็นสามีหรือภรรยาของหัวหน้าครอบครัว ลูก และเป็นหัวหน้าครอบครัวร้อยละ 72.69 ที่เหลือเป็นญาติและอื่นๆ แต่งงานแล้วร้อยละ 69.1 มีบุตร 1 - 4 คนร้อยละ 52 การศึกษาป.4 หรือระดับต่ำกว่าร้อยละ 67.35 อาชีพรับจ้างร้อยละ 40.8 มีรายได้ประมาณไม่ได้ร้อยละ 43.4 และรายได้มากกว่า 10000 บาทร้อยละ 30.8

ผลของการศึกษาความรู้การปฏิบัติตนเกี่ยวกับสุขภาพ ที่แสดงถึงการยังขาดความรู้ความเข้าใจหรือปฏิบัติตนผิดเกินกว่าเกณฑ์ตัดสินร้อยละ 50 ได้แก่

1. โภชนาการ เกี่ยวกับน้ำหนักตัวเด็กแรกคลอด ช่วงอายุของทารกที่จะเริ่มให้อาหารเสริมประเภทข้าวหรือกล้วยบด การชั่งข้าวที่ถูกวิธี อาหารที่ทำให้เด็กมีสติปัญญาดี และอาหารป้องกันโรค

2. การอนามัยแม่และเด็กและการวางแผนครอบครัว

ครัว เกี่ยวกับเวลาที่ควรไปฝากครรภ์ครั้งแรก วิธีการล้าง
ขูดนมที่ถูกต้อง วิธีปฏิบัติไม่ให้ลูกเป็นผ้าหลังดูนม

3. การสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค เกี่ยวกับอายุที่เริ่ม
ให้วัคซีน โอลิกรน คอตีบ บาดทะยัก โปลิโอ และวัคซีนโรค
จำนวนครั้งของวัคซีนโอลิกรน คอตีบ บาดทะยักและโปลิโอ
ที่ป้องกันโรคได้ และอาการหรือโรคแทรกซ้อนของเด็กออกหัด

4. การควบคุมป้องกันโรคประจำถิ่น เกี่ยวกับ
อาการของโรคอุจจาระร่วง อาการสาเหตุและการป้องกันโรค
พยาธิปากขอ ตัวตืด ตัวจืด เส้นด้าย และ ไล่เดือน

5. การรักษาพยาบาลเบื้องต้น เกี่ยวกับการช่วยเหลือ
ผู้ป่วยกระดูกหัก น้ำร้อนลวก ไฟไหม้เล็กน้อย หมดสติจากการ
จมน้ำ สุนัขกัด เด็กกำลังชัก คนกินยาฆ่าแมลงที่หายใจลำบาก

6. ทันทสาธารณสุข เกี่ยวกับเวลาที่เหมาะในการ
แปร่งฟันเพื่อป้องกันฟันผุ โรคแทรกที่เกิดจากฟันผุไม่ได้รับการ
และประโยชน์ของการอุดฟันปูน

7. อนามัยสิ่งแวดล้อม เกี่ยวกับปริมาณน้ำดื่มที่
เก็บไว้ดื่มตลอดปี ระยะห่างระหว่างบ่อน้ำดื่มกับส้วมหรือ
แหล่งน้ำทิ้ง ป้องกันไม่ให้เชื้อโรคซึมถึงบ่อน้ำได้ และวิธีการ
กำจัดน้ำทิ้งหรือน้ำโสโครก

8. กองทุนยา เกี่ยวกับหน้าที่ของสมาชิก กรรมการ
ผู้ถ่ายทอดความรู้ในการทำงานเป็นกลุ่ม ประโยชน์การซื้อยา
ที่กองทุน สาเหตุกองทุนยาล้ม ยาที่ควรมีจำหน่ายในกองทุน
และวิธีช่วยเหลือเด็กไม่สบายเมื่อไม่มียาสำหรับเด็ก

9. สุขศึกษา บริการสาธารณสุข และอุบัติเหตุ เกี่ยวกับ
แหล่งให้ความรู้เรื่องการจราจรและการป้องกัน

ข้อเสนอ

ผลการศึกษาแสดงว่า ประชาชนในชนบท ยังขาด
ความรู้ความเข้าใจ หรือเข้าใจไม่ถูกต้องเกี่ยวกับการสาธารณสุข

มูลฐาน เจ้าหน้าที่สาธารณสุขและผู้ที่เกี่ยวข้อง ควรจะเพิ่ม
ความพยายามให้ข้อมูลข่าวสารสาธารณสุขมูลฐาน ใช้ทุก
วิธีการสุขศึกษาอย่างต่อเนื่อง จนกระทั่งประชาชนจะมีความรู้
มากพอดูแลตนเองและครอบครัว

ในการศึกษาครั้งต่อไป ควรจะเลือกจังหวัดที่เป็นตัวแทน
แต่ละภาคเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะภาคเหนือ ซึ่งไม่มีในการศึกษา
ครั้งนี้ และมีการศึกษาในเขตอำเภอเมือง เทศบาล และ
สุขาภิบาลเพิ่มขึ้น เพื่อได้ข้อสรุปที่สามารถนำมาวางแผน
การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนได้ต่อไปมากขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณ องค์การอนามัยโลก (WHO PICT
NO.6) ที่ให้ทุนสนับสนุนในการวิจัย นายแพทย์สาธารณสุข
จังหวัดสมุทรสาคร ผู้อำนวยการโรงพยาบาลสมุทรสาคร
ที่อนุมัติให้ทำการศึกษาวิจัยและเผยแพร่ เจ้าหน้าที่สาธารณสุข
อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน และผู้สื่อข่าวสาร
สาธารณสุข ที่คณะผู้วิจัยได้ไปทำการสำรวจสอบถาม และ
ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกท่าน

เอกสารอ้างอิง

1. Bloom SB, Engelhart DM, Walker HH, Furst JE,
Krathwohl RD. Taxonomy of educational objectives
(Handbook I : Cognitive domain) New York : David
Mckay Company, 1956.
2. Somjit Supannatsa, Utane Charunsri, Jingsan Sritong,
et.al. Report study of Thai's health literacy. กรุงเทพฯ :
สมาคมวิชาชีพสุขศึกษา คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัย
มหิดล, 1988.